

ΝΙΚΟΛΑ ΣΕΒΑΣΤΑΚΗ

Ο καιρός της αυταπάτης.

Πηγή: www.lifo.gr

29.6.2016

Παραφράζοντας, αντίθετα, τη διαβόητη φράση του Πάολο Κοέλιο, μπορούμε να πούμε ότι, στις μέρες μας, όλος ο κόσμος φαίνεται να συνωμοτεί για να χάσουμε την εμπιστοσύνη μας στον ορθολογισμό. Δημοσκόποι και ειδικοί που αποτυγχάνουν οικτρά σε κάθε λογής προβλέψεις, στοιχήματα που χάνονται. Και αυτή είναι η μία, η πιο ελαφριά εκδοχή. Η άλλη πλευρά είναι η εκτίναξη της κτηνώδους βίας στη μακρά σειρά των τρομοκρατικών χτυπημάτων εξαιτίας του συνωμοσιολογικού ανορθολογισμού.

Διάφορα φαινόμενα και καθημερινά επεισόδια «συνωμοτούν», λοιπόν, για να πιστέψουμε πως ζούμε σε μια συγκυρία τελείως παράλογη και άναρχη. Η συνοπτική απόρριψη ή η κυνική παραίτηση, με διάφορους, χωρίς αρχές, συμβιβασμούς και την διάδοση της πεποίθησης ότι «δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα» καταδεικνύει την ήττα της κριτικής και ορθολογικής σκέψης και γεννάει πολιτικά τέρατα.

Ωστόσο, σήμερα, έχει πολύ περισσότερο νόημα να υπερασπίζεται κανείς τα θεμελιώδη, να επιμένει στον ορθολογισμό και την κριτική σκέψη. Σ' εκείνον, όμως, τον ορθολογισμό που θα αναγνωρίζει τα όρια, τα κενά του, τις αμυχανίες του. Όπου μπορεί κανείς να παραδεχτεί πως δεν διαθέτει απαντήσεις σε πολλά, από τη στιγμή, μάλιστα, που οι τεκτονικές πλάκες των ιδεολογιών έχουν μετατοπιστεί ή δημιουργούνται διαρκώς νέα σεισμικά ρήγματα.

Πάνω σε αυτά τα σεισμικά ρήγματα παίζουν, εξάλλου, οι νέοι τυχοδιώκτες. Όσοι χτίζουν διασημότητα, διεγείροντας τα κοινωνικά πάθη και οργανώνοντας εκστρατείες μίσους χωρίς ορίζοντα για το μέλλον, χωρίς ουσιαστική πρόταση, μόνο και μόνο για ιδιοτελείς σκοπούς. Σε αυτούς ακριβώς αφήνουμε το πεδίο ελεύθερο, χάνοντας την εμπιστοσύνη μας στην κριτική, ορθολογική σκέψη.

Δεν έχουν όρια, ούτε κανόνες οι νέοι τυχοδιώκτες. Εκτός από τον ναρκισσισμό τους και την αγάπη που δείχνουν στα μεγάλα κενά λόγια. Και στη μανία τους να

επιδιώκουν τη σύγκρουση χωρίς καμιά ιδέα για το μετά και για τις πιθανές συνέπειες που μπορεί να οδηγήσουν σε σημαντικά πολιτικά αδιέξοδα.

Η ήττα της κριτικής και ορθολογικής σκέψης γεννάει πολιτικά τέρατα. Γι' αυτό και πια έχει πολύ περισσότερο νόημα να υπερασπίζεται κανείς τα θεμελιώδη. Αναφέρω εδώ κάποια από αυτά, που μερικοί τα βρίσκουν λίγα, ξεπερασμένα ή πολύ «αστικά»:

Την κοσμική πολιτεία που διατηρεί αποστάσεις από κάθε ακραία θρησκευτική αντίληψη «ομολογίας πίστεως».

Την πολιτική δημοκρατία που δεν πρέπει να την μπερδεύουμε με τη δημοψηφισματική «λαϊκή κυριαρχία» ή, αντίθετα, με την ηγεσία μικρών, φωτισμένων ελίτ.

Τον πλουραλισμό. Αυτόν, όμως, τον πλουραλισμό που δεν αφήνει ασύδοτα τα ειδικά συμφέροντα ή τα σχέδια επιμέρους ομάδων και κοινοτήτων αλλά εγγυάται τη δημόσια ελευθερία και την ατομική αυτονομία όλων στη βάση της ισότητας και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

Τη μέριμνα, τέλος, για τους λιγότερο «ανταγωνιστικούς», για τον κόσμο της κρίσης που έχει βρεθεί εκτός «κοινωνικού συμβολαίου». Ο κόσμος της επισφάλειας και της εύθραυστης επιβίωσης, όπως οι χιλιάδες άνεργοι, δεν μπορεί να είναι θέμα αδιάφορο για μια κριτική και ορθολογική σκέψη. Όσο, μάλιστα, ο ορθολογισμός θα συνδέεται αποκλειστικά με τους εξασφαλισμένους και τους εύπορους, θα κερδίζουν έδαφος οι άλλοι, οι τυχοδιώκτες και οι δημαγωγοί των λαϊκιστικών υποσχέσεων.

Το πιο τρωτό σημείο μερικών οπαδών του ορθολογισμού είναι η πίστη τους στην «επιστημονικά σχεδιασμένη» πολιτική. Η ιδέα που έχουν ότι μπορεί να υπάρξει μια θετική επιστήμη της κοινωνικής οργάνωσης, ένα ειδικό και σοφό δημόσιο μάνατζμεντ που θα αχρηστεύσει τις παλιές μορφές πολιτικής και θρησκείας, χωρίς να υπολογίζουν πόσο απρόβλεπτες μπορεί να είναι οι συλλογικές συμπεριφορές και πόσο πιο σύνθετο το παιχνίδι των συλλογικών παθών. Με άλλα λόγια, για να παραφράσουμε τη γνωστή έκφραση: «δεν είναι όλα μετρήσιμη οικονομία, stupid»!

Συμπέρασμα: αν όλα συνωμοτούν για να απογοητευτούμε και να αφήσουμε τα

πράγματα να ακολουθήσουν τη μοίρα τους είναι και γιατί ένας ορισμένος ορθολογισμός έκλεισε τα μάτια και σταμάτησε να παρατηρεί και να ερευνά τα φαινόμενα. Διάφοροι της «λογικής» κατακάθισαν στις δόξες του παρελθόντος, στα ευρωπαϊκά τρόπαια των καλών ημερών και των μερισμάτων ευημερίας.

Πιο πολύ απ' όλα χρειάζεται να μην υποκύψουμε στα κύματα των παραλογισμών. Σύμφωνοι. Ας μην έχουμε, όμως, την αυταπάτη ότι η κοινή λογική θα βρει δουλειά σε εκατομμύρια ανέργους, θα σταματήσει τους τζιχαντιστές ή θα κάνει τους απλούς ανθρώπους που πλήττονται να μην ψηφίζουν πια λαϊκιστές ηγέτες.

Ο Νικόλας Σεβαστάκης γεννήθηκε στο Καρλόβασι Σάμου το 1964. Έχει δημοσιεύσει ποίηση, δοκίμια και δυο συλλογές διηγημάτων. Κατά καιρούς ασχολήθηκε με τη μετάφραση ενώ συνεργάστηκε με εφημερίδες και περιοδικά γράφοντας επιφυλλίδες και κριτικές βιβλίου. Από το 2006 ζει στη Θεσσαλονίκη και είναι καθηγητής στο Τμήμα Πολιτικών Επιστημών του ΑΠΘ.

Επεξεργασία:

1. Ποιο είναι το κύριο θέμα του άρθρου; Να το παρουσιάσετε σύντομα, με βάση το κείμενο, σε 60-80 λέξεις, χωρίς τα συμπεράσματα του συντάκτη.
2. Να βρείτε στο κείμενο 3 λέξεις – κλειδιά ή αλλιώς όρους με ειδικό νοηματικό βάρος και να αναζητήσετε εάν υπάρχουν στο κείμενο και τα αντώνυμά τους ώστε να τις παρουσιάσετε σε ζεύγη.